

Texten ingår i Michael Löwys antologi [Marxismen i Latinamerika från 1909 till våra dagar](#)

Latinamerika: feodalt eller kapitalistiskt? *

Luis Vitale

Historikern Luis Vitale (b.1927), en i Argentina född chilensk medborgare och författare till den viktiga *Interpretación marxista de la historia de Chile* [Marxistisk tolkning av Chiles historia], skrev 1966 följande artikel som ledde till en viktig debatt om latinamerikanska samhällsformationer. Vitales teoretiska utgångspunkt är att Latinamerika inte är en kopia av artonhundratalets Europa, eftersom det inte har genomgått samma historiska stadier som det europeiska samhället. Denna debatt har viktiga politiska konsekvenser, vilka Vitale klargör i sina slutsatser.

Som före detta ledare för MIR [Movimiento de Izquierda Revolucionaria, Revolutionära vänsterrörelsen] och trotskistisk militant, greps Vitale efter kuppen 1973 och satt inspärrad i koncentrationsläger under tre år.

III

Reformismens tredje tes är att den feodala aristokratin, som uppkom i kolonierna, ledde självständighetskampen mot Spanien. Vi påstår att Spanien erövrade Amerika för att införliva den i ett nytt kapitalistiskt produktionssystem, inte för att återupprepa den europeiska feodala cykeln. Denna skulle inte bara få återverkningar på utvecklingen av samhällsklasserna, utan även frambringa orsakerna till den amerikanska revolutionen i början av artonhundratalet. Den spanska kolonisationen skapade en kreolsk borgarklass som växte sig stark och kom i motsättning till de imperialistiska intressena och ledde frigörelsen av Latinamerika.

Från allra första början var utvecklingen i Latinamerika underkastad sin status som en koloni. Dess ekonomi föddes deformerad, för att tjäna metropolens intressen. Latinamerika roll som en kontinent som producerar råvaror härstammar från kolonialtiden. Utvecklingen av den inhemska industrin, vilket tillsammans med jordreform var en grundförutsättning för att skapa en inre marknad, hämmades av Spanien. Kolonin har uppfyllt sin dubbla funktion som en exportör av råvaror och importör av färdiga produkter.

Spanien hade monopol på den koloniala exporten och importen, vilket gjorde det omöjligt för inhemska producenter att få bättre priser på andra marknader och köpa billigare färdigvaror. För att lugna ned protesterna mot detta monopol, inledde kungarna av huset Bourbon en ny politik med reformer, där de 1778 tillät öppnandet av trettio tre nya hamnar för amerikahandeln. Den därmed sammanhängande uppgången i handeln höjde förväntningarna hos den kreolska borgarklassen. I stället för att minska missnöjet i kolonierna, fungerade bourbonernas eftergifter som en sporre för de kreolska markägarna, gruvägarna och köpmännen. De reformer som genomfördes av Karl III:s liberala ministrar visar att Spanien hade förlorat sina kolonier långt före 1810.

Den koloniala ekonomin skapade en borgarklass som producerade råvaror. Koloniseringens kapitalistiska karaktär medförde att borgarklassen i Latinamerika föddes direkt från kolonin snarare än att passera genom den europeiska cykeln. Men på grund av att den var en beroende leverantör av råvaror, kunde denna borgarklass inte uppnå en modern fysionomi. Det var inte en industriell borgarklass, utan en borgarklass som tillverkade och exporterade råvaror. Dess intresse låg inte i utvecklingen av en inre marknad, utan i att avyttra sina produkter på den europeiska marknaden.

Det faktum att förmögna kreoler skaffade sig adelstitlar och etablerade familjegods och andra

* Luis Vitale, *América Latina, ¿feudal o capitalista?*, Estrategia (Santiago), 1966.

feodala drag har föranlett liberaler och reformister att göra det sociologiska misstaget att karaktärisera detta samhällsskikt som en feodal aristokrati. Sanningen är att dessa feodala institutioner bara var den yttre, formella aspekten hos en samhällsklass som byggde på de obevekliga lagarna hos en internationell kapitalistisk marknad under utveckling. Även deras adelstitlar förvärvades med pengar som kreolerna hade fått från sin huvudsakligen borgerliga verksamhet, inte genom att bada i blått blod från en förmodad feodaladel.

Själva förekomsten av andra samhällsklasser visar att kolonierna inte utvecklas på ett feodalt sätt. Småbourgeoisin, vars roll har underskattats av historikerna, bestod av offentligt anställda, detaljhandlare, småbönder, godsförvaltare, små industrimän, specerihandlare, slaktare, underofficerare i armén, advokater, osv. En sådan sammansättning av medelklassen är inte typisk för feodalismen. Förekomsten av hantverkare, som tenderade att övervinna de medeltida korporationernas regim, ökningen av antalet lönearbetande mestiser i gruvor, åkrar, plantager, byggarbetsplatser och industrier baserade på boskapsskötsel, är uttryck för att kolonierna följde den kapitalistiska vägen, fast i begynnelsestadiet och embryonalt [...]

IV

Reformismens fjärde tes hävdar att den feodala aristokratin härskade över de latinamerikanska länderna under artonhundra- och nittonhundredatalen, och därigenom fördröjde den kapitalistiska utvecklingen och uppkomsten av en nationell bourgeoisie. Slutsats av denna tes är att dessa länder ännu inte har uppnått ett kapitalistiskt utvecklingsstadium, en uppgift som den ”progressiva bourgeoisie” måste åstadkomma.

Vi anser tvärtom, att våra länder inte har styrts av feodalherrar, utan av en bourgeoisie som huvudsakligen har producerat råvaror. Denna bourgeoisie hade inget intresse av att utveckla den inre marknaden och den nationella industrin under artonhundredatalet, eftersom dess grundläggande inkomstkälla låg inom exportnäringsen. Efter att ha omintetgjort de tidiga planer för industriell utveckling som hade dragits upp av den första revolutionära generationens mest avancerade del 1810, blev markägarna och köpmännen – som kompromissat med England och Frankrike för att möjliggöra införandet av utländska varor i utbyte mot en god marknad för sina råvaror – de begynnande inhemska hantverksindustriernas dödgrävare. Frihandel var fördelaktig för den exporterande kreolska bourgeoisie som innehade makten, men innebar undergång för de små regionala verkstäderna som hade fått ett en smärre uppsving under självständighetskrigen, genom att leverera förnödenheter till de patriotiska arméerna. De yttre särdragen hos denna samhällsklass, som helt saknade intresse av att utveckla industrin, har lett till att den karakteriserats som feodal. Trots att exploateringen av arbetare som var anställda av pamparna [*gamonales*] hade kvar vissa drag av feodalism – *pongaje* i Bolivia, till exempel – var produktionssystemet inte feodalt utan kapitalistiskt, eftersom produkterna var avsedda för den externa marknaden.

Några decennier efter självständigheten, accelererade processen av primitiv jordackumulation med våldsam erövring av jordegendomar som fortfarande innehades av ursprungsbefolkningen. På detta sätt uppstod de storskaliga latifundierna [storgodsen], som vissa förväxlar med feodalismen på grund av deras storlek och efterblivenhet. Under artonhundredatalets andra hälft lades grunden för den moderna lantegendomen (*hacienda*), som ett resultat av den agrara kapitalismens utvecklingsprocess, betingad av de högindustrialiserade ländernas ständigt växande efterfrågan på råvaror. Jordbrukskapitalisterna uppkom inte i Latinamerika på grund av industriproduktionens och den inre marknads utveckling, som i Europa under den industriella revolutionen, utan i direkt anslutning till världsmarknadens efterfrågan.

För vissa ekonomer, kan kapitalistisk utveckling och bourgeoisins samhälleliga makt endast betyda mekanisering av fabriker eller avancerad industri. Det vill säga, när det inte finns någon industri kan det finnas varken kapitalism eller bourgeoisie. Detta kriterium används

som mått på om ett land är mer utvecklat än ett annat, men tillämpat på koloniala eller halvkoloniala länder medför det bara förvirring. I dessa länder finns ingen avancerad industri, men ett system för kapitalistisk produktion för jordbruket, kreatursbesättningarna och så vidare, och en samhällsklass – en nationell bourgeoisie bestående av jord- och gruvägare – som styrs av pris-, kredit- och profitlagar. Vid mitten av förra århundradet introducerade denna klass det mest moderna kommunikationsmedlet i Latinamerika – järnvägar – och införde ett banksystem, som började finansiera företag inom jordbruket, kylföretag, sockerbruk och gjuterier. De chilenska gruvarbetarna lyckades nå en hög produktivitet i koppar- och salpetergruvorna. De argentinska jordägarna ökade sin kreatursexport genom att införa ny teknik och inledde ett uppsving för den agrara kapitalismen. Den jordägande kubanska bourgeoisin blev världens främsta leverantör av socker, liksom bolivianerna med tenn.

Den exporterande klassen på vår kontinent har redan i över ett århundrade ridit en springare som tuggade ett kapitalistiskt och inte ett feodalt betsel. Latinamerikas efterblivenhet skapades inte av ett feodalt system som aldrig hade existerat, utan av kontinentens roll som en råvaruproducent och beroendet av världsmarknaden. Det är sant att det fanns (och finns) urfolkssamhällen och halvfeodala drag i förhållandena mellan klasserna. Men dessa efterblivna drag samexisterar med den modernaste och avancerade tekniken. Sida vid sida med familjär småproduktion och bedrövliga hantverksverkstäder uppstod stora kapitalistiska företag. Detta är utmärkande för den ojämna och sammansatta utveckling som kännetecknar de efterblivna nationerna, i enlighet med Leo Trotskijs skarpsinniga analys, som med kategorin ”sammansatt” kompletterade Marx’ och Lenins teori om ojämn utveckling

Inledningen av ett nytt stadium av kapitalismen vid slutet av artonhundratalet – imperialismen – beseglade Latinamerikas öde. Investeringar av utländskt finanskapital förvandlade våra länder från beroende till halvkoloniala länder. Råvaror som tidigare hade varit i den nationella bourgeoisins händer, övergick i stor utsträckning först till den europeiska och sedan till den nordamerikanska imperialismen. Det är den välkända historien om överlämnandet av den chilenska kopparn, det bolivianska tennet, de Centralamerika plantagerna, osv., vilket är anledningen till att vi inte kommer att diskutera detta fenomen med halvkolonisering. Vi vill däremot ta en titt på industrin, eftersom revisionisterna lägger sådan vikt vid industri-bourgeoisins föregivna progressivitet och nationella och anti-imperialistiska karaktär.

Den latinamerikanska bourgeoisin föddes direkt knuten till jordägarna och imperialismen, till skillnad från den europeiska industribourgeoisin, som växte fram i kamp mot den jordägande adeln under en historisk period som kännetecknades av frihandel och konkurrenskraftig kapitalism. Mot slutet av förra seklet översvämmade imperialismen inte bara våra marknader med sina fabriksprodukter, utan kontrollerade också från början aktiemajoriteten i de viktigaste industrierna som skapades i våra länder. Under de båda världskrigen skedde en relativ utveckling av industrin, beroende på svårigheterna att importera fabrikstillverkade konsumtionsvaror. Denna process – som ägde rum under det monopolkapitalistiska stadiet – gällde den lätta industrin (t.ex. textilier, skor).

Reformisterna tror att det finns en stor motsättning mellan imperialismen och utvecklingen av denna industriella produktion. Sanningen är att utvecklingen av industrin har inträffat under imperialismens kontroll och har inneburit ett ännu större beroende, eftersom den lätta industrin måste köpa maskiner från utländska monopol. Importen av maskiner är just ett av de villkor som kännetecknar de halvkoloniala länderna. För imperialismen, särskilt den nordamerikanska är utvecklingen av den lätta industrin i de efterblivna länderna fördelaktig, eftersom det skapar en ny marknad för den tunga industrin. När Framstegsalliansen lovordar ”jordreformer”, är ett av målen att den lätta industrins utveckling i Latinamerika (som en följd av en ökning av köpkraften för bönderna), ska medföra en ökad efterfrågan på maskiner och en ökad försäljning av nordamerikanska kapitalvaror. Detta mål för alliansen har skamlöst

främjats av talesmän för Wall Street. När revisionisterna har hävdat att imperialism och industriell utveckling är oförenliga i efterblivna länder, verkar de bortse från att det viktigaste för de moderna stora monopolerna inte är att exportera konsumtionsvaror (kläder, skor, mat, tvättmaskiner, etc.), utan sälja produkter från den tunga industrin (varaktiga varor). Enligt Lenin var den gamla kapitalismen intresserad av att exportera varor, medan den moderna – imperialismen – är intresserad av att exportera kapital i form av produktionsmedel. Slutligen, den latinamerikanska industribourgeoisin – som växte fram med intima band till det utländska monopolkapitalet under den imperialistiska epoken – är nu mer än någonsin beroende av import av maskiner som produceras av metropolen.

Den inhemska industribourgeoisien föddes tillsammans med andra härskande klasserna. Den nationella industrins smutsiga kapital kommer från investeringar gjorda av markägare eller gruvägare. Industriidkarna själva förvärvar mark som de sedan omvandlar till latifundier. I Latinamerika finns nära band mellan utländskt finanskapital, markägarna och industribourgeoisin, sektorer som blir alltmer monopoliserade.

Sammanfattningsvis är det felaktigt att en feodal aristokrati har härskat över de latinamerikanska länderna. I själva verket har makten utövats av en bourgeoisie som exporterar råvaror, vilket har betingat vår kontinents eftersläpning. Det imperialistiska stadiet innebar att dessa råvaror överfördes i det utländska finanskapitalets händer. Vår omogna industriella borgarklass har varit beroende av imperialismen på grund av sin egen historiska oförmåga att utveckla en tung industri, vilket utgör en grundförutsättning för en progressiv utveckling av ett land som befinner sig i det nuvarande civilisationsstadiet. Latinamerikas efterblivenhet är inte en produkt av feodalism, utan av en bourgeoisie som har uttömt alla möjligheter till utveckling av en halvkolonial kontinent under den imperialistiska epoken. Därför är det ett misstag att som revisionisterna göra gällande att vi behöver ett kapitalistiskt utvecklingsstadium som skall förverkligas av den ”progressiva bourgeoisien.”

V

Vi kommer nu till reformisternas sista tes, det som är slutmålet för allt detta revisionisternas pseudohistoriska arbete: ”De politiska partierna med folklig förankring bör stödja den progressiva bourgeoisin mot den feodala oligarkin för att förverkliga de demokratisk-borgerliga uppgifterna genom en nationell befrielsefront.”

Revisionisternas politiska strategi är baserad på teorin om en revolution i stadier. Eftersom Latinamerika, enligt deras uppfattning, har styrts av en feodal oligarki, är det nödvändigt att först göra en antifeodal revolution, i vars ledning den progressiva bourgeoisin bör ställa sig, för att genomföra det stadium i den kapitalistiska utvecklingen som ännu inte har ägt rum. Detta historiska schema, som har utarbetats för att rättfärdiga en falsk politisk strategi, har ingenting med verkligheten att göra. Latinamerika är inte en mekanisk kopia av artonhundratalets Europa, där den nya växande borgarklassen var tvungen att störta feodalismen för att påbörja den borgerligt demokratiska revolutionscykeln. Vår kontinent har inte genomgått den Gamla världens klassiska stadier, utan övergick direkt från primitiva infödningssamhällen till den framväxande kapitalism som infördes genom den spanska koloniseringen. Efter sin frigörelse från Spanien styrdes inte Latinamerika av en imaginär feodal oligarki, utan av en bourgeoisie som producerade råvaror, som genom sitt beroende av den kapitalistiska världsmarknaden bidrog till vår kontinents underutveckling.

Historien har visat att denna bourgeoisin är oförmögen att förverkliga de demokratiska uppgifterna. De härskande klassernas sammansatta karaktär medför att den nationella bourgeoisin, inklusive industribourgeoisin, inte kan och inte vill genomföra en jordreform, eftersom alla dessa klasser är bundna till jordägandet. Följaktligen är det en illusion, för att inte säga brottsligt, att hävda att den industriella bourgeoisin, som har haft en stor del av

makten i efterkrigstidens Latinamerika, leder kampen för jordreform. På grund av sitt beroende av finanskapitalet är den industriella bourgeoisien ur stånd att bryta med imperialismen.. Den kan ha vissa duster med vissa utländska företag som introducerar produkter i konkurrens med dess egen lätta industri, men denna kamp sträcker sig aldrig längre än till att införa kraftlösa tullrestriktioner. En klass vars själva existens är beroende av imperialismen kan inte uppmanas att begå harakiri av det enkla skälet att en klass aldrig går mot sina egna intressen. Jordreformer och utdrivande av imperialismen har inte och kommer inte att genomföras tillsammans med, utan bara mot industribourgeoisin.

Som Huberman och Sweezy korrekt påpekar: ”Även om det finns motstridiga intressen och flyktiga allianser, är de påstådda grundläggande motsättningarna mellan den ’nationella bourgeoisien’, de så kallade ’feodalherrararna’, ’kompradorbourgeoisin’ och ’imperialisterna’, trots allt ståhej i hög grad en myt.”

För att förstå sambandet mellan den nationella bourgeoisien och imperialismen, behöver vi inte tillämpa principen om identitet, utan den om enhet. Imperialismen är inte exakt samma som den nationella bourgeoisin. Friktioner mellan de två uppstår inom ramarna för en enhet som inrymmer det utländska finanskapitalet, jordägarna och industribourgeoisien. Därav följer att deras motsättningar är sekundära, och dessa klasser sluter leden i kampen mot den gemensamma fienden: proletariatet och bönderna. Den politik som förs av bonapartistiska regeringar såsom de som leds av Perón, Vargas, Goulart, Paz Estenssoro, etc., försökte aldrig bryta med imperialismen, utan försökte bara utöva utpressning för att få ett fördelaktigare avtal om fördelningen av nationalinkomsten.

De historiska erfarenheterna har sopat bort de reformistiska illusionerna om den ”progressiva” bourgeoisiens förmåga att genomföra ett demokratiskt stadium med jordreform, nationellt oberoende, och industriell utveckling. Utvecklingen av de ryska, kinesiska, kubanska revolutionerna osv har visat att revolutionen är en enda, permanent och oavbruten process. Precis som Trotskij förutsåg 1905, finns det inte först ett demokratiskt stadium – ledd av bourgeoisin eller i allians med denna – och sedan ett socialistiskt stadium. Om Fidel Castro och Che Guevara hade stannat upp vid enbart den antiimperialistiska och agrara kampen och lämnat den nationella bourgeoisien intakt, skulle kyrkklockorna idag ringt för de döda på Kuba, såsom i Arbenz’s Guatemala. Antingen går revolutionen framåt och exproprierar expropriatörerna, eller så förbereder bourgeoisin ett kontrarevolutionärt blodbad på proletariatet, vilket skedde i Indonesien, med Sukarnos ”progressiva” borgerliga regerings mord på 100.000-tals kommunister. De halvkoloniala ländernas samtidshistoria har visat att endast proletariatet, tillsammans med bönderna och de övriga fattiga befolkningsskikten, med hjälp av den sociala revolutionen kan garantera en jordreform och krossande av imperialismen. Den revolutionära regeringen, baserad på arbetarnas och böndernas väpnade maktorgan, kan genomföra de demokratiska uppgifter som bourgeoisien var oförmögen att utföra, åtgärder som kombineras med uppgifter av socialistiskt slag, vilket de ryska, kinesiska och kubanska erfarenheterna har visat. Det faktum att revolutionen i de underutvecklade länderna inte omedelbart kan förverkliga socialistiska mål till 100 procent, betyder inte att bourgeoisin fortfarande har en progressiv roll att spela.

Den fredliga vägens taktik bestäms av teorin om revolutionen i stadier. Revisionisterna lovar den respektabla borgerliga barnmorskan att den antifeodala revolutionen kommer att vara smärtfri. Men hur skulle denna dam kunna gå med i en front som inrymmer de stirriga våldsanhängarna, dessa gerillakämpar som utan att respektera ett belevat uppträdande och gentlemannaöverenskommelser kan hoppa över de överenskomna stadierna och exproprierar inte bara imperialismen och den ”feodala oligarkin”, utan också sina egna kreolska [infödda] beskyddare, de ”progressiva” industriidkarna?

Den nya latinamerikanska generationen, som vuxit fram ur den kubanska revolutionens hetta, låter sig inte längre mystifieras av gamla scheman om en revolution i stadier, oavsett om den kallas demokratisk, antifeodal, agrar, nationell eller antiimperialistisk. Den vet att det bara finns en väg för att besegra våra sekelgamla fiender och den kontinentala efterblivenheten: *det väpnade folkupproret för att upprätta socialismen*.

Dessa teoretiker har gjort en djupdykning och satt ett lågvattenmärke som saknar mot-svarighet, och kommit fram till att arbetarklassen och bönderna i våra länder ännu inte är mogna, och har av historien fått i uppdrag att skriv sin definitiva gravskrift: den första sociala revolutionen ägde rum i ett av de mest efterblivna länderna i världen, den andra, tredje, fjärde och femte likaså.

Översättning (från spanska): *Martin Fahlgren*

Lästips: För ett *annat* utdrag ur denna viktiga Vitale-text (publicerad i Petras-Zeitlins antologi *Latinamerika – Reform eller revolution*), se: [Latinamerika — feodalt eller kapitalistiskt?](#)